

Az IRODALOM

harmadik számának írói

ALEXANDER BLOK — (1880-1920) Jeszenyin és Majakovszkij mellett a modern orosz líra legnagyobb alakja. Első ösztönzője Szolovjev misztikus költészete volt. Tipikus modern lélek; verseiben azt a megváltó világlelket ünnepli, akit a „szép hölgy” ideálalakjában szimbolizál, s akit az elmerült áhítat himnikus hangulatában magasztal. Hangot kap verseiben a nagyvárosi élet; egyforma érzeke van a fantasztikushoz, az ironikushoz és a gyöngéden bensőségeshez. A szép hölgy alakja végül az orosz föld szellemében mintegy konkretizálódik; hozzá írja szenvedélyes és alázatos szerelmi énekeit. Utolsó nagy műve „A tizenkettő” című lírikus-epikus költemény, a forradalom apokaliptikus víziója.

ILLÉS BÉLA — 1895-ben született Beregszászon. A budapesti egyetemen jogi és államtudományi doktorátust szerez, akkor kezd írni. 1918-ban tűnik fel egy Spartacusról szóló történelmi tanulmányával. Az első világháború éveiben az olasz és albán frontokon katonáskodik, 1919-ben megalakítja az újpesti munkásezredet, melynek parancsnokaként a cseh és román fronton harcol és megsebesül. 1920-ban a lengyel-orosz háborúban, mint partizán, lengyel fehér-gárdisták ellen verekszik. Börtönbe kerül. Dobják egyik országból a másikba, mígnem 1923-ban a Szovjetunióban települ le, eleinte mint gyárimunkás. Írásai csakhamar megnyitják előtte a szovjet irodalom kapuit. Regényei, elbeszélései a Szovjetunió népeinek majdnem minden nyelvén megjelennek. 1941-ben ismét katona, résztvesz a szmolenszki, kalinini, voronyezsi ütközetekben, végül, mint a Vörös Hadsereg őrnagya, 1945 januárjában visszatér Budapestre. Írói pályája, mint a rövidrefogott életrajzából látható, elég mozgalmas. Ez írásain is megérzik: embereit mozgásban, ténykedései közben figyelni és rajzolja és rajzába finoman beépíti az elemzést. Főműve, a „Kárpáti rapszódia”, melynek eddig két kötete jelent meg magyarul (Új bor, Erdei emberek).

JÓZSEF ATTILA — (1905—1937) tizenhét éves, mikor első kötete, a „Szép-

ség koldusa” megjelenik; máris kész, vértezett költő. S ettől fogva egyre emelkedik, egyre gazdagodik a lírája formában is, élményben is. A szegények, elnyomottak, proletárok öntudatos költője, szószólója; de azt a sötét, nyomasztó nyomorúságot, melyben gyerekkora eltelt, s mely egész életén végigkísérte, — s melyet József Jolán oly komor erővel tár elénk a költőről írt életrajzában, — József Attila ragyogó, elemi sodrú költészetté emeli; a proletárvilág mintegy a vers struktúrájában, képekben, metaforákban, s magában a nyelvben valósul meg mint líra; ezért olyan hiteles s ez teszi rokonná azt messzi elődével, akit kitűnően fordított is: Villonnal. A „Medvetánc”-ban (1934) már eléri teljes csillogását; szinte tobzódik a dallamokban, a lehetetleni dalok éteri zenéjétől azokig a bonyolultabb ritmusokig, melyekben mintegy magának a gondolatnak a dalát bontja ki (Óda, Elégia, Külvárosi éj); innét kezdve egyre kevesebb benne a játék, a paradoxon, az ötlet; lefelé, a lélek felé mélyül, a Flóra-versek „parázló egeig” s az utolsó költemények megdöbbentő látomásaiig. Az új magyar lírának máris klasszikus értéke József Attila költészete; hatása is rendkívüli.

KOVAI LŐRINC — 1912-ben született. Első két regénye, a „Földönfutók” és a „Vadvíz” átütő siker volt; a fől-szabadulás után megjelent két új nagy regénye, az „Igazság” és a „Föld, kenyér, szabadság” ugyancsak jelentős visszhangot keltett. Ez utóbbinak előszavában mondja: „Hárommillió földnélküli agrárproletár regénye. Hősei: elsősorban kubikosok, földmunkások, uradalom cseledei. Ezt a kéziratot a Gestapo börtönében írtam meg... Ceruzát és papirost kommunista ifjúmunkás partizánok jutattak be nekem. Ott, a börtönben, szinte hisztérikus vágy fogott el, hogy összeszedjem minden tehetségemet és akkorát üssek a világ elnyomóin, hogy meginogjanak a börtönök és szétszakadjanak az internálótáborok kerítései”. Kovai Lőrinc, akár történelmi regényt ír, akár modern tárgyút, mindig az elnyomottak, jobbágyok, szegények szószólója, s azoké

a bátraké, akik elindulnak egy jobb, igazabb társadalom megvalósítása felé.

NADÁNYI ZOLTÁN — 1894-ben született; első kötete, a „Furcsa vendég” 1925-ben jelent meg. Eredeti hangú költő, föltétlenül ura a maga külön világának; gyöngédség, báj, humor, s kristálytisza zene jellemzik verseit, melyekben egy-egy vidéki figurát, egy-egy törekeny hangulatot, egy-egy vad, fiatal lányarcot varázsol elének. Ugy hat ez a költészet, mint egy kedves, üde, sokszínű kert, nyílt napfényben; de föllobbanó képek, hirtelen megsűrűsödő zenék, indásan egybefonódó sorok sokszor arra vallanak, hogy e szelíd vegetáció alatt a talajban izgalmas, forró erők feszülnek. Válogatott verseinek gyűjteménye „Bocsáss meg” címen jelent meg 1942-ben.

TAMÁSI ÁRON — 1897-ben született Erdélyben, Farkaslakán. Pályája elején két út állt előtte, — az egyik a „Címeresek”-ben (1931), ebben a zsűfölt, izzó társadalmi regényben, mely az erdélyi forradalom nagyvonalúan, lázas lüktetéssel írt történetében egy ország és egy társadalom széthullását vetíti elének nyers, komor színekkel. A másik a „Szűzmáriás királyfi” (1928) és az „Ábel” (1932—1935) útja: a színes székely népi valóság, — az a valóság, mely egyben csupa ötlet, mese, tréfa, csillámló humor is; ám minden, csak nem „góbéság”; és teljesebb, szabadabb, játékosabb élet világa ez, azé a mesebeli királyfié, aki elindul világot hódítani, világot átformálni, igazságot keresni és igazságot tenni; — Tamási Áron „játékosága” a legmélyebb, legemberibb morál is. És regényről-regényre ez a morál hangsúlyozódik egyre jobban, legszebben talán a „Jégtörő Mátyás”-ban és a „Ragyog egy csillag”-ban (1938). Az író az irodalom eszközeivel a magyarság erkölcsi és lelki fölemeléséért is küzd. Műve valóban „virrasztás” — ezen a címen jelent meg tanulmányai gyűjteménye (1943); — s az emberért ily teljes művészettel, ily mély népi közösségérzéssel s valóban népiükből valóban csak nagyon kevesen virrasztottak Európa borús éveiben; Tamásin kívül talán csak nagy svájci rokona, Ramuz. Említsük meg még: a magyar novella legnagyobb mesterei közt van a helye (Rügyek és reménység, 1936; Virágveszedelem, 1938; Összes novellái, 1942) s színdarabjai, népi játéka (Három játék, 1941; Csalóka szívár-

vány, 1942) az új magyar színpad friss, úttörő értékei.

TÓTH LÁSZLÓ — történelemtudós, egyetemi tanár. Éveket töltött Rómában és Bécsben, nagyjelentőségű levéltári kutatásokat végzett, amelyeknek eredményeit új szempontú és széles látókörű tanulmányokban tette közzé. Kitűnően ismeri a magyar szellemi élet multjának külpolitikai kapcsolatait, diplomácia-történeti vizsgálódásai úttörő jelentőségűek. A magyar nemzet történetéről írt nagyszabású műve a legjobb és legmodernebb kézikönyvek közé tartozik. Jelenleg a szegedi egyetem világtörténeti tanszékének professzora.

FEDOR TYUCSEV — (1803—1873) Sokáig élt külföldön, főként Münchenben; itt megismerkedett Schellinggel, akinek egyénisége és bölcselete hatott is rá. Goethe és Novalis voltak a mesterei; első verseit Puskin jelentette meg; lírája értékeit Szolovjev fedezte föl, összegyűjtött költeményei 1854-ben Turgenyev közvetítésével láttak napvilágot. Kozmikus költő, a jelenségek mögött magát a lét lényegét érzi és sejteti meg, gyöngéd, harmatos költői nyelven, fénynyelvű átszótt ritmusokban vetíti elének azt az átlékesített természetet, amelynek ihletében egész lírai világa áll.

ZELK ZOLTÁN — 1906-ban született. Szabadversekkel indult (Csuklódón kibuggyan a vér, 1932); azután formában is, mondandóban is egyre zártabbá vált; a lendület, mely eleinte szabad soraiban áradt, visszahúzódott a vers lényegébe, s abba az erőbe váltódott át, amellyel valóságos, hiteles, kemény vonalú képeit formálja — képeket, melyekben realitásuk mellett mindig ott érezni valami valóságon túli szomorúságot, nosztalgiát, valami sejtelmes távlatot, mely a való vonásokat megnöveszti s gazdag tartalommal telíti. Szinte állandó tája a külváros, a Zugló, sovány fáival, ködével, kutyaugatásos éjszakáival — e zuglói táj, mely sokszor a lélek tájává lényegül át, hogy komor távlatával kicsalja a költőből a magány, a fájdalom mély, őszinte és sokértelmű hangját. „A lélek panaszaiból” után, melyben lírája eddig legmagasabbra emelkedett, nemrégiben jelent meg „Teremtés tanúja” címen válogatott versei gyűjteménye.